

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง
**Development of Innovative Leadership Indicators of School Administrators
under the Secondary Educational Service Area Office
in Greater Mekong Sub-Region**

ปรัชญา ธงพานิช

พรเทพ เมืองแมน และ พีรพงศ์ ทิพนาค

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Pratya Thongpanit

Pornthep Muangman and Peerapong Tipanark

Bangkokthonburi University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: pratya.pt@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (2) พัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง และ (3) ยืนยันความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรยามาเน่ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ได้จำนวนผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 276 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัยพบว่า (1) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 31 ตัวบ่งชี้ (2) ผลพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้ $\chi^2 = 766.79$, $df = 428$, $\chi^2/df = 1.79$, $CFI = 0.95$, $TLI = 0.95$, $SRMR = 0.03$, $RMSEA = 0.05$ และ (3) ผลการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญยืนยันความเหมาะสมสอดคล้องกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง

* วันรับบทความ : 13 พฤษภาคม 2566; วันแก้ไขบทความ 2 มิถุนายน 2566; วันตอบรับบทความ : 3 พฤษภาคม 2566

คำสำคัญ: ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม; อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง; การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

Abstracts

The objectives of this research were (1) to examine the components of innovative leadership indicators of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office in the Greater Mekong Sub-Region; (2) to develop innovative leadership indicators of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office in the Greater Mekong Sub-Region; and (3) to confirm the propriety of innovative leadership indicators of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office in the Greater Mekong Sub-Region. The research was mixed methodology which included qualitative research and quantitative research. The sample size was determined by Yamane, Taro formula and obtained by multi-stage sampling, total of 276 school administrators. The research instruments used for data collection were in-depth interviews form and a five-point rating scale questionnaire. The statistics used for data analysis were statistics and Confirmatory Factor Analysis.

The results revealed that (1) the components and indicators of the innovative leadership consisted of 6 components and 31 indicators; (2) the results of the development of components and indicators of innovative leadership was consistent with the empirical data and passed the specified criteria as follows: $\chi^2 = 766.79$, $df = 428$, $\chi^2/df = 1.79$, $CFI = 0.95$, $TLI = 0.95$, $SRMR = 0.03$, $RMSEA = 0.05$; and (3) the connoisseurship results confirmed the propriety of the innovative leadership indicators of school administrators under the Secondary Educational service area Office in the Greater Mekong Sub-Region.

Keywords: Innovative Leadership Indicators; Greater Mekong Sub-Region; Confirmatory Factor Analysis

บทนำ

การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดในการพัฒนามนุษย์ทั้งทางด้านความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทักษะ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดี และมีคุณภาพ จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึง แนวทางการจัดการศึกษาว่าต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ จากรายงานการวิจัยเรื่องการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2557 : 56) ได้สรุป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใต้โลกยุคศตวรรษที่ 21 คือ การเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกิดขึ้นพร้อมกันทั้งโลก ใน

สังคมแบบใหม่ที่เรียกว่า สังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Society) หรือ สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Society and Economy) ซึ่งเป็นสังคมที่ความรู้เป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง การพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการแข่งขันและเสริมสร้างความเข้มแข็งจะเป็นฐานของกระบวนการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้มีการนำเสนอแนวคิดในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่า (1) คน (People) เป็นสินทรัพย์ที่มีค่ายิ่งเพื่อการรักษาและพัฒนา (2) งาน (Work) เป็นการประสานความร่วมมือโดยอาศัยความรู้เป็นพื้นฐาน โดยทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ (3) เทคโนโลยี (Technology) เป็นการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับระบบของสังคม เพื่อให้เกิดการทำงานบนรากฐานความรู้ (4) ภาวะผู้นำ (Leadership) ภาวะผู้นำอยู่ในทุกระดับชั้นขององค์กร และ (5) เป้าหมายขององค์กร (Goals) การมุ่งเน้นสร้างคุณค่าให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของทุกกลุ่มในองค์กร

ภาวะผู้นำ (Leadership) จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากในศตวรรษที่ 21 มีผู้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำหมายถึง คุณสมบัติ ได้แก่ สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและนำพากันไปสู่จุดหมายที่พึงปรารถนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) และอีกความหมายหนึ่ง ภาวะผู้นำคือ ภาวะที่ก่อให้เกิดศรัทธาเป็นที่ยอมรับและเกิดจุดมุ่งหมายร่วมกันในสังคมนั้น ๆ ภาวะผู้นำอาจมีใน บิดามารดา ครู ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ผู้นำทางวิชาการ ผู้นำทางการเมือง เป็นต้น ภาวะผู้นำอาจมีในบุคคลที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหรือไม่ใช่ก็ได้ ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น ในการที่จะให้ความร่วมมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ผู้นำต้องการ ในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานจึงต้องมุ่งสู่ผลลัพธ์ เพื่อให้ก้าวทันโลก ในยุคโลกาภิวัตน์จึงต้องพึงพาการบริหารจัดการที่ทำให้เกิดความคล่องตัว และได้ประสิทธิภาพของผลงานสูงสุด ดังที่ Kotter (1990) กล่าวในด้านพฤติกรรมว่า ภาวะผู้นำมีความแตกต่างจากการบริหารในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านพฤติกรรม การนำภาวะผู้นำเป็นตัวหลักที่นำไปใช้ในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ส่วนการบริหารเป็นเรื่องการจัดการระบบงานและกระบวนการทำงานในองค์กร ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและให้มีความเป็นระเบียบในทางปฏิบัติอย่างคงเส้นคงวา ดังคำกล่าวของ Covey (2006 : online) ที่ว่าการบริหาร คือ ประสิทธิภาพที่จะได้บันไดเพื่อไปสู่ความสำเร็จ ส่วนภาวะผู้นำนั้นจะพิจารณาว่าบันไดนั้นควรวางพาดอยู่กับกำแพง ณ ที่จุดใดจึงจะถูกต้อง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใต้โลกยุคศตวรรษที่ 21 เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อองค์กรต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงนี้สร้างโอกาสใหม่ ๆ ผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งเทคนิคในการบริหารจัดการ (Management) และความเป็นผู้นำ (Leadership) เพื่อนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ ดังนั้นการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้นำองค์กรจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะผู้นำคือผู้ที่มิบทบาทในการสนับสนุนและเสริมสร้าง ให้บุคลากรในองค์กรมีความคิดและแนวทางในการสร้างสิ่งใหม่ ๆ วิธีการใหม่ ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงมีความสำคัญในการพัฒนาองค์กร และเป็น

เรื่องที่ทั่วโลกนำมาพัฒนาแลกเปลี่ยนแนวคิด รวมถึงมีการค้นคว้าหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อพัฒนา "ผู้นำเชิงนวัตกรรม" (Innovative Leadership)

เนื่องด้วยโรงเรียนเป็นองค์การสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์การแห่งนวัตกรรมที่เป็นเลิศ เพราะสามารถสร้างหรือส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษา มีวิธีการดำเนินงานที่สามารถนำมาเป็นกลยุทธ์ในด้านการบริหารจัดการและพัฒนาวิธีการเรียนการสอนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการเรียนการสอนที่ใช้นวัตกรรมจะช่วยสนับสนุนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนยุคใหม่ โดยผู้บริหารโรงเรียนต้องส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาความคิดอย่างสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นกับโรงเรียนอยู่ตลอดเวลา ส่งเสริมให้เกิดการทำงานเป็นทีม รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กร ในระบบของโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อนำความรู้ความสามารถและผลิตผลจากนวัตกรรมใหม่ ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียน การเป็นผู้นำที่สามารถนำองค์การไปสู่ความสำเร็จและเป็นองค์การที่สามารถแข่งขันได้นั้น ต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมร่วมด้วยซึ่ง อรอนงค์ ประจันเขตต์ (2553 : 125) กล่าวถึง องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านทักษะ (2) ด้านบุคลิกภาพ (3) ด้านทางสังคม และ (4) ด้านบทบาทหน้าที่ นอกจากนี้ผู้นำเชิงนวัตกรรมควรมีคุณลักษณะ ที่ส่งผลให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จซึ่งก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน

ทฤษฎีภาวะผู้นำในยุคต่าง ๆ สามารถอธิบายถึง พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมได้ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะสามารถปฏิบัติงานท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ให้บรรลุผลสำเร็จที่เป็นเลิศขององค์การได้ Porter and Malloch (2010 : 41) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจำเป็นต้องแสดงให้เห็นการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกองค์การ เพื่อการบริหารจัดการให้บรรลุผลอย่างยั่งยืน จากงานวิจัยหลายฉบับ พบว่า พฤติกรรมของผู้นำเชิงนวัตกรรมจะแตกต่างจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในยุคก่อน ๆ (Hamel & Labarre, 2011 : 17) ซึ่งสอดคล้องกับ Parker and Bradley (2000 : 125-141) กล่าวว่า องค์การต่าง ๆ จำเป็นต้องมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ต่าง ๆ มีความเป็นผู้ประกอบการ และที่สำคัญสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมให้เกิดขึ้นแก่องค์การได้ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมองค์การ (Organizational Culture) ที่มีค่านิยมในการทำงานเชิงสร้างสรรค์ มีการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมในการสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรม รวมทั้งต้องสร้างแรงบันดาลใจให้แก่บุคลากรในการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ มีการพัฒนากรอบแนวคิดที่สนับสนุนกลยุทธ์เชิงนวัตกรรมและเสริมพลังอำนาจให้แก่บุคลากรในการปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง (Horth & Vehar, 2012 : 75, Stevenson, 2012 : 73) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีแห่งภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการสร้างสรรค์งานนวัตกรรมอย่างมีกลยุทธ์ สรุป ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เกิดจาก

การผสมผสานคุณลักษณะของพฤติกรรมของผู้นำในทฤษฎีภาวะผู้นำหลายทฤษฎี ซึ่งทฤษฎีที่สำคัญ ๆ ปรากฏให้เห็นในทฤษฎีเส้นทาง-เป้าหมาย (Path-Goal Theory) (House, 1971 : 23) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนผู้นำสมาชิก (Leader-Member Exchange Theory) (Northouse, 2007 : 46) ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) และทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) เป็นคุณลักษณะที่ผู้นำสามารถใช้ภาวะผู้นำเหล่านั้นในการสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ แต่ถึงกระนั้นคุณลักษณะของภาวะผู้นำตามทฤษฎีดังกล่าว ยังไม่เพียงพอที่จะสามารถปฏิบัติงานท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในด้านเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ภายใต้โลกยุคศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ผู้นำเชิงนวัตกรรมจำเป็นต้องสะท้อนให้เห็นถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม และตัวบ่งชี้ด้านความสามารถในการบริหารงานที่เน้นการสร้างนวัตกรรม เพื่อการสร้างสรรค์งานนวัตกรรมสู่ผลผลิตขององค์การที่เป็นเลิศ กระแส ชนวงค์ (2564 : 74) ให้แนวคิดของภาวะผู้นำในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงไว้ว่า ผู้นำยุคใหม่จะต้องมี (1) วิสัยทัศน์ (Vision) ต้องคิดวิสัยทัศน์ของตนเองในระยะ 3 ถึง 5 ปี วิสัยทัศน์ไม่ใช่ได้มาจากการนำเข้าข้อมูล หรือถามคนอื่น ๆ หรือมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เนื่องจากกว้างเกินไป แต่จะได้มาจากสมาชิกในองค์การแลกเปลี่ยนกันเอง การทำงานโดยไม่มีวิสัยทัศน์เท่ากับไม่ได้ทำอะไรเลย ไปไม่ถูก ไม่รู้จะไปทางไหน จะต้องเตรียมอะไร ทำอะไรอย่างไร เพื่อบรรลุเป้าหมายอะไร (2) ความเข้าใจ (Understanding) ต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน (3) ระบุความชัดเจน (Clarity) ผู้ที่มีภาวะผู้นำที่ดีจะต้องไม่หลงตัวเอง ไม่มีอัตตาคนที่มีอัตตาส่งผลให้คนอื่นไม่ยอมให้ความร่วมมือ และ (4) รู้จักฟัง

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในองค์การ ผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งเทคนิคในการบริหารจัดการและภาวะผู้นำเพื่อนำองค์การสู่ความสำเร็จ ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงมีความสำคัญและเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งในการศึกษาค้นคว้าหาวิธีการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในรูปแบบใหม่ ๆ การพัฒนาภาวะผู้นำดังกล่าวจำเป็นต้องมีข้อมูลสำคัญ คือ องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้องค์การวางแผนการพัฒนา กำกับติดตามได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ มหาวิทยาลัยนครพนม เป็นมหาวิทยาลัยที่มีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษา ร่วมกับสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ใน อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง จึงสนใจศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามบริบทสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง
2. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง
3. เพื่อยืนยันความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Interview) จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลขั้นพื้นฐานและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ การดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน คือ ตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง และตอนที่ 3 การยืนยันความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยการสัมภาษณ์อ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

แหล่งข้อมูล

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหาร
3. ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์และองค์ความรู้ เรื่อง องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้จากการรวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 ท่าน

3. ความคิดเห็น วิจาร์ณ และวิพากษ์ ของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ เรื่ององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งได้มาจากการสัมมนาอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 ท่าน

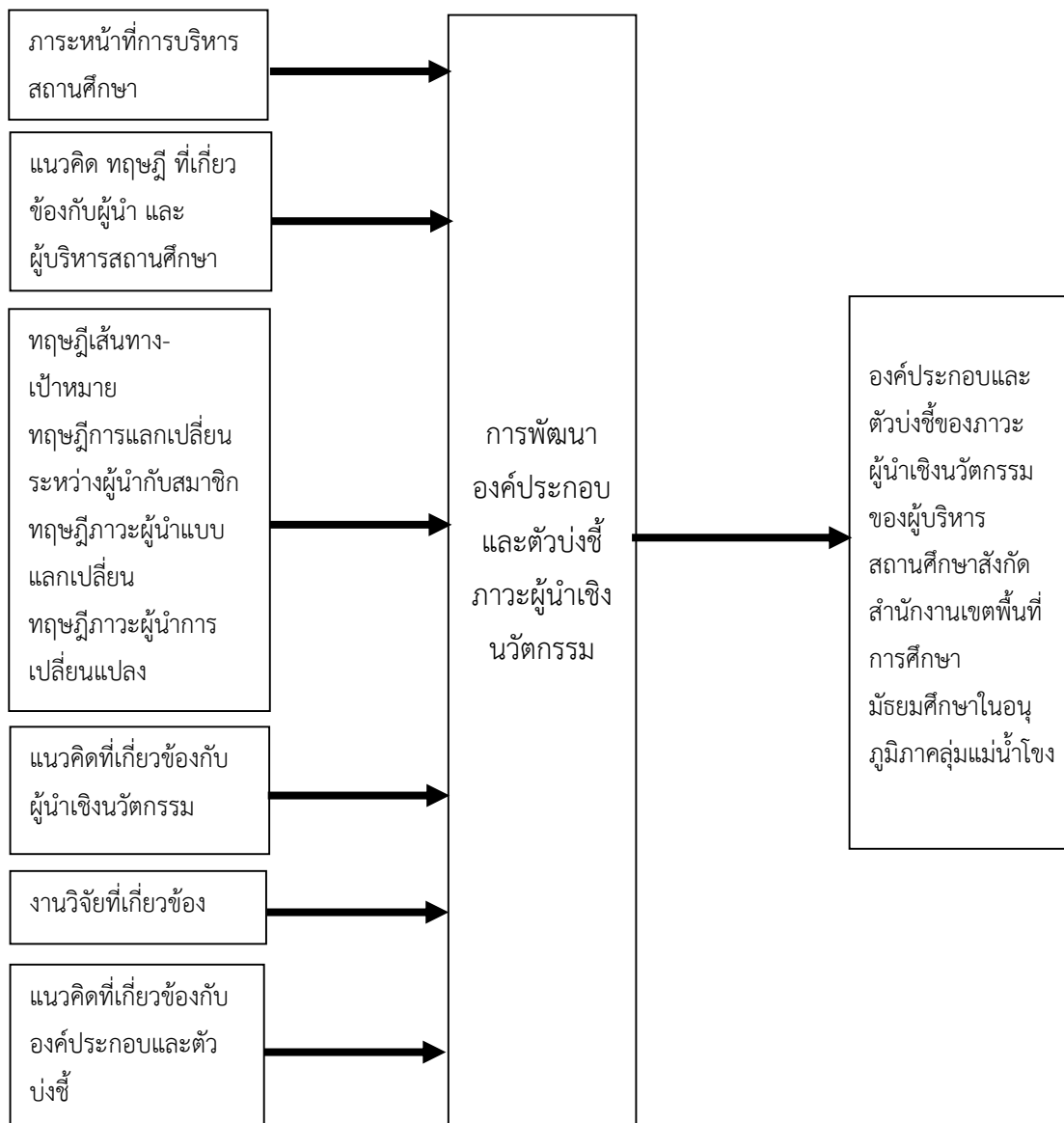
ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายวิชาการ และหัวหน้างานวิชาการหรือหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี จำนวนทั้งหมด 191 โรงเรียน จำนวนผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนละ 3 คน รวมทั้งหมด 573 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม ได้จำนวนโรงเรียน จำนวน 131 แห่ง ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (Yamane, 1973) ผู้ตอบแบบสอบถาม รวมผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 393 คน จำนวนแบบสอบถามที่ตอบกลับคืนมาจำนวน 276 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 70.23 ตามเงื่อนไขการวิเคราะห์สถิติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายวิชาการ และหัวหน้างานวิชาการหรือหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ มีลักษณะของข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (Likert, 1961) และคำถามแบบปลายเปิด (Open-end Questions) โดยมีประเด็นในการสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หาค่าความสอดคล้อง (Index of Congruence : IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน กำหนดเกณฑ์มีค่าระหว่าง 0.79-1.00 อยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์, 2529) จากนั้นวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient of Reliability) โดยใช้สูตรของครอนบาค (Cronbach, 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.91 จากการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ โดยการวิจัยเอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึก ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง มีองค์ประกอบ จำนวน 6 องค์ประกอบ และ 31 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1) องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ หมายถึง ภาวะผู้นำทางนวัตกรรมที่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อนำเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมผลักดันให้บรรลุวิสัยทัศน์นั้น มี 6 ตัวบ่งชี้

1.1) อำนวยความสะดวกในการร่วมกันพัฒนาวิสัยทัศน์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องกับวิสัยทัศน์ในการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารวิสัยทัศน์ให้ทั่วถึง

1.2) อนุรักษ์กระบวนการที่ดีและเข้มแข็งในการพัฒนา การนำไปใช้ และการกำกับติดตามแผนทางเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและพลวัตร เพื่อการบรรลุวิสัยทัศน์

1.3) ส่งเสริมและนำวัฒนธรรมการบริหารความเสี่ยงในหน้าที่รับผิดชอบ และนโยบายส่งเสริมนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องด้วยเทคโนโลยี

1.4) ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจของผู้นำ

1.5) สนับสนุนการปฏิบัติการณ์ที่มีประสิทธิผลด้วยวิจัยเป็นฐานในการใช้เทคโนโลยี

1.6) นโยบายทั้งในระดับชาติและระดับเขตพื้นที่การศึกษาในการสนับสนุน โปรแกรม และโอกาสในการระดมทุนเพื่อวางแผนการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา

2) ด้านการเรียนรู้และการสอน หมายถึง ภาวะผู้นำทางนวัตกรรมที่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับการสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตร กลยุทธ์ในการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่บูรณาการเข้ากับเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มการเรียนรู้และการสอนให้สูงสุด มี 5 ตัวบ่งชี้

2.1) ระบุ ใช้ ประเมิน และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเรียนการสอน และมาตรฐานของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด

2.2) อำนวยความสะดวกและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีร่วมกันภายใต้สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่พร้อมใช้นวัตกรรม เพื่อปรับปรุงการเรียนรู้

2.3) จัดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการใช้เทคโนโลยีที่ตอบสนองความต้องการการเรียนรู้รายบุคคลที่หลากหลาย

2.4) อำนวยความสะดวกในการใช้เทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมวิธีการการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิดขั้นสูง ทักษะการตัดสินใจและการแก้ปัญหา

2.5) จัดให้มีเจ้าหน้าที่ประจำองค์การ เพื่อให้มั่นใจว่าสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีอาชีพ
โอกาสในการปรับปรุงการเรียนรู้และการสอนด้วยเทคโนโลยี

3) ด้านผลผลิตและการปฏิบัติแบบมืออาชีพ หมายถึง ภาวะผู้นำทางนวัตกรรมที่มีพฤติกรรม
เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานแบบมืออาชีพ และเพิ่มผลผลิตของตนเองและ
ผู้อื่น มี 6 ตัวบ่งชี้

3.1) แสดงแบบจำลองการใช้เทคโนโลยีในสายงาน ที่เด่นชัดและประสิทธิผลการใช้เทคโนโลยี

3.2) ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและการทำงานร่วมกันของเพื่อนร่วมงาน ทีมงาน ผู้ปกครอง
ผู้เรียน และชุมชน

3.3) สร้างสรรค์และมีส่วนร่วมในชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่กระตุ้น เอาใจใส่ และสนับสนุน
คณาจารย์และบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงผลผลิต

3.4) การมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบมืออาชีพในการ
ใช้ทรัพยากรเทคโนโลยี

3.5) สร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ และศักยภาพของเทคโนโลยีในการ
นำมาใช้ในการจัดการศึกษา

3.6) ใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงองค์การให้ก้าวหน้า

4) ด้านสนับสนุน การจัดการ และดำเนินการ หมายถึง ภาวะผู้นำทางนวัตกรรมที่มีพฤติกรรม
เกี่ยวกับการสร้างความมั่นใจ เกี่ยวกับการบูรณาการเทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนระบบการผลิตสำหรับการเรียนรู้
และการบริหาร มี 5 ตัวบ่งชี้

4.1) พัฒนา นำไปใช้ และกำกับติดตามนโยบายและแนวทางปฏิบัติ เพื่อแน่ใจว่าเทคโนโลยีมี
ความเป็นไปได้

4.2) ดำเนินการและใช้งานระบบการจัดการ และการดำเนินงานที่ใช้เทคโนโลยีแบบบูรณาการ

4.3) จัดสรรเงินและทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้แน่ใจว่าแผนเทคโนโลยีมีการปฏิบัติที่สมบูรณ์และ
ยั่งยืน

4.4) จัดทำแผนกลยุทธ์ โดยรวมแผนเทคโนโลยี และการปรับแผนอื่น ๆ และนโยบายต่าง ๆ
ในการระดมทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน

4.5) ดำเนินการตามกระบวนการ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาระบบเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง
และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีทดแทนในขั้นตอนการดำเนินงาน

5) ด้านการประเมินเพื่อพัฒนาและประเมินผล หมายถึง ภาวะผู้นำทางนวัตกรรมที่มีพฤติกรรม
เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการวางแผน และระบบการดำเนินการที่มีประสิทธิผลในการประเมิน เพื่อพัฒนา
และการประเมินผล มี 4 ตัวบ่งชี้

5.1) ใช้วิธีการประเมินเพื่อพัฒนาอย่างหลากหลายวิธี และการประเมินผลที่เหมาะสมในการใช้ทรัพยากรทางเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การสื่อสารและผลผลิต

5.2) ใช้เทคโนโลยีในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผล และการสื่อสารข้อค้นพบในการปฏิบัติการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน

5.3) ประเมินเพื่อพัฒนาทีมงานในด้าน ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติในการใช้เทคโนโลยี และผลการอำนวยความสะดวกในการพัฒนาวิชาชีพที่มีคุณภาพและให้ข้อมูลในการตัดสินใจของแต่ละคน

5.4) ใช้เทคโนโลยีในการประเมินเพื่อพัฒนา การประเมินผล การบริหารจัดการ และระบบการปฏิบัติงาน

6) ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม หมายถึง ภาวะผู้นำทางนวัตกรรมที่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีความรู้เข้าใจประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและรูปแบบการตัดสินใจในความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง มี 5 ตัวบ่งชี้

6.1) ให้ความเสมอภาคในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่เอื้ออำนวยและเสริมพลังอำนาจนักการศึกษาและผู้เรียนทุกคน

6.2) ระบุ สื่อสาร สร้างแบบจำลอง และจารีตประเพณี กฎหมาย และจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ

6.3) ส่งเสริมและใช้แนวคิดความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย และความปลอดภัยในการออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี

6.4) ส่งเสริมและบังคับใช้แนวทางการปฏิบัติที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและถูกสุขอนามัยในการใช้เทคโนโลยี

6.5) มีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายที่บังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์อย่างชัดเจนและมอบหมายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญาที่พัฒนาด้วยทรัพยากรของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สถิติพื้นฐานขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม จำนวน 31 ตัวบ่งชี้ 6 องค์ประกอบ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้งหมดเป็นบวก มีค่าระหว่าง 0.864 – 1.188 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทุกตัวค่าสถิติพื้นฐานของแต่ละองค์ประกอบหลักมีการแจกแจงแบบปกติทุกด้าน โดยมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 ความเบ้ (Skewness) มีค่าไม่เกิน +/- 3.00 และความโด่ง (Kurtosis) มีค่าไม่เกิน +/- 3.00 แสดงผลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลข้อมูลพื้นฐาน ความเบ้ และความโด่ง ที่ส่งผลต่อองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ด้านที่	องค์ประกอบหลัก	$\bar{x}$	S.D	Skew	Kur	มีค่าน้ำหนัก
1	ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์	4.43	0.51	-1.49	2.07	1.000
2	ด้านการเรียนรู้และการสอน	4.48	0.50	-1.11	1.51	0.864
3	ด้านผลผลิตและการปฏิบัติแบบมืออาชีพ	4.43	0.54	-1.64	1.96	0.998
4	ด้านสนับสนุน การจัดการ และดำเนินการ	4.38	0.54	-0.62	-0.14	1.188
5	ด้านการประเมินเพื่อพัฒนาและประเมินผล	4.37	0.55	-0.70	0.10	1.124
6	ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม	4.44	0.54	-0.82	0.94	1.018

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีทางสถิติ ดังแสดงตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าสถิติประเมินความกลมกลืนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าดัชนีความสอดคล้อง	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	จากการวิเคราะห์	ผลการทดสอบ
Chi-Square) χ^2)	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ	766.79	ผ่านเกณฑ์
Deegree of freedom (df)		428	ผ่านเกณฑ์
χ^2/df	ควรมีค่าน้อยกว่า 2 ¹	1.79	ผ่านเกณฑ์
Comparative fit index: CFI	ควรมีค่ามากกว่า 0.95 ²	0.95	ผ่านเกณฑ์
Tucker-Lewis index: TLI	ควรมีค่ามากกว่า 0.95 ²	0.95	ผ่านเกณฑ์
Standardized root mean square residual: SRMR	ควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 ²	0.03	ผ่านเกณฑ์
Root mean square error of approximation: RMSEA	ควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 ²	0.05	ผ่านเกณฑ์

ที่มา: (Bollen, 1989 : 78), (Diamantopoulos & Siguaw, 2000 : 25)

ตอนที่ 3 ผลการยืนยันความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์และองค์ความรู้ นั้น ๆ มาให้ข้อมูลเชิงลึกและทรงคุณเป็นกรวิพากษ์ วิจารณ์ผลงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ นำมาสมทบและเป็นข้อมูลในการปรับหรือพัฒนาแนวคิด หรือประเมินผลงานให้สมบูรณ์ มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 ท่าน พบว่า

1) องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ซึ่งในองค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ภาวะผู้นำและกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม มีการระบุเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ภายใต้กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง และบางกรณีนำจารีตประเพณี วิถีชีวิตของสังคมในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง มาเป็นแนวทางในการตัดสินใจ ผู้นำเชิงนวัตกรรมจะกำหนดวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำและกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม เพื่อให้ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องถ่ายทอดความคิดนำไปวางแผนและกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสู่การปฏิบัติต่อไป ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้เป็นแนวทางไปสู่องค์ประกอบด้านองค์กรนวัตกรรม (Innovative Organization) อีกด้วย

2) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้และการสอน เป็นองค์ประกอบที่ด้านนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้และการสอน ที่ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนรู้ ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด เพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

3) องค์ประกอบด้านผลผลิตและการปฏิบัติแบบมืออาชีพ ในองค์ประกอบด้านองค์กรนี้ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะพยายามนำพาองค์กรเข้าสู่องค์กรนวัตกรรม เพื่อมุ่งมั่นให้เกิดผลผลิต คือของผลการเรียนรู้ (Learning Outcome) และการปฏิบัติแบบมืออาชีพ คือ มีความรอบรู้ เชี่ยวชาญชำนาญพิเศษในงานของตนที่รับผิดชอบ รวมทั้งสามารถทำงานเชื่อมโยงกับงานอื่น ๆ ทำให้องค์กรเกิดผลสัมฤทธิ์

4) องค์ประกอบด้านด้านสนับสนุน การจัดการ และดำเนินการ ในองค์ประกอบนี้ด้านนวัตกรรมจัดการ (Management Innovation) มีการบริหารจัดการนวัตกรรมสำหรับองค์กรนวัตกรรม ที่มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน ประการสำคัญ การบริการจะเป็นไปในลักษณะ “การให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ” (One Stop Service) ผู้เรียนหรือศิษย์เก่า และผู้ปกครองที่มาติดต่อกับสถานศึกษา ได้รับการตอบสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็ว สามารถให้บริการได้ในระยะเวลาที่ไม่ยาวนานนัก ด้วยบริบทของพื้นที่ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง และวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน

5) องค์ประกอบด้านการประเมินเพื่อพัฒนาและประเมินผล ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะต้องมีการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) และการประเมินเพื่อการพัฒนา (Assessment) ที่เป็นการประกันคุณภาพ ทั้งการประกันคุณภาพทั้งภายใน และภายนอก

6) องค์ประกอบด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันองค์ประกอบด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการใช้นวัตกรรม ถูกให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง มีการตั้งคำถามเกี่ยวข้องว่าในการพัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนรู้ (Learning Outcome) นั้น การบริหารจัดการจะต้องเป็นไปตามจารีตประเพณีของสังคมภูมิภาคอีสาน มีคุณธรรมจริยธรรม และการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ให้สอดคล้องกับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม (Multiculturalism) หรือที่เรียกว่า “พหุวัฒนธรรม” การบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับการนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารจะตั้งคำถามเกี่ยวกับการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) คือ กระบวนการทำความเข้าใจปัญหาของผู้ใช้ นำเสนอทางแก้ไข ปัญหาแบบใหม่ ๆ อาทิ มีกฎระเบียบอะไรที่เป็นอุปสรรคในการนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหาร ซึ่งต่างจากการตั้งคำถามที่ว่า มีกฎระเบียบอะไรบ้างที่เอื้อให้ดำเนินการได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาครั้งนี้ พบข้อมูลสำคัญที่ช่วยให้องค์การวางแผนการพัฒนา กำกับติดตาม จำนวน 6 องค์ประกอบและ 31 ตัวบ่งชี้ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.864 – 1.188 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทุกตัว โดยเรียงตามค่าน้ำหนักจากมากไปน้อย ดังนี้ (1) องค์ประกอบด้านด้านสนับสนุน การจัดการ และดำเนินการ (2) องค์ประกอบด้านการประเมินเพื่อพัฒนาและประเมินผล (3) องค์ประกอบด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม (4) องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ (5) องค์ประกอบด้านผลผลิตและการปฏิบัติแบบมืออาชีพ และ (6) องค์ประกอบด้านการเรียนรู้และการสอน ตามลำดับ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุด คือด้านสนับสนุน การจัดการและดำเนินการ แสดงให้เห็นว่า การเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมจำเป็นต้องสร้างองค์การนวัตกรรมขึ้นก่อน ให้บุคลากรในองค์การเห็นความสำคัญ และมีแนวความคิดในการสร้างสิ่งใหม่ ๆ วิธีการใหม่ ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพแก่องค์การนำไปสู่การพัฒนาวิสัยทัศน์ภาวะผู้นำและกลยุทธ์เชิงนวัตกรรมขององค์การนวัตกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดผลลัพธ์และความสำเร็จภายในองค์การ คือ นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และการสอน ที่มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร ให้ความสำคัญกับการบริหารจำเป็นต้องใช้นวัตกรรมมาเป็นเครื่องมือบริหาร มิได้หมายถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้เท่านั้น แต่ในความหมายของนวัตกรรมแล้ว รวมถึงเทคนิควิธีการที่นำมาปรับใช้ใหม่อีกด้วยที่เรียกว่า “นวัตกรรมการจัดการ” สอดคล้องกับงานวิจัยของ Md. Ashiqur Rahman (2016)

ผู้นำเชิงนวัตกรรมจะต้องใช้นวัตกรรมการจัดการองค์การ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sagir (2017) ผลลัพธ์พฤติกรรมความเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ภายใต้ 3 ปัจจัย (1) ส่งเสริมนวัตกรรม (2) แสวงหานวัตกรรม และ (3) ดำเนินการนวัตกรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบัติ นามบุรี (2562 : 121-134) นวัตกรรมการจัดการในองค์การ ที่สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ ต้องมีผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการสร้างนวัตกรรม การมีบรรยากาศในการทำงานที่สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภิญญา กิจเกตุวิเศษกุล (2562 : 37-48) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูในสถานศึกษา พบว่า ด้านอยู่ในระดับมากและมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา คือ ด้านการบริหารจัดการในองค์กรมากที่สุด รองลงมาคือด้านการมีวิสัยทัศน์และด้านความคิดสร้างสรรค์

องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ภาวะผู้นำและกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม คือ การพัฒนาองค์การไปสู่องค์การนวัตกรรม ประกอบด้วย (1) วิสัยทัศน์และกลยุทธ์ (Vision and Strategy) (2) ระบบการจัดการความสามารถ (The Competence Management System) (3) มีเป้าหมาย (Goal) และ (4) มีโครงสร้างองค์การที่ชัดเจน (Organization Structure) (Christiansen, 2000) สอดคล้องกับแนวคิดของ กระแส ชนะวงศ์ (2564 : 74) ให้แนวคิดของภาวะผู้นำในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงไว้ว่า ผู้นำยุคใหม่จะต้องมี (1) วิสัยทัศน์ (Vision) วิสัยจะต้องคิดวิสัยทัศน์ของตนเองและสมาชิกในองค์กรแลกเปลี่ยนกันเอง (2) ความเข้าใจ (Understanding) กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน (3) ระบุความชัดเจน (Clarity) ผู้ที่มีภาวะผู้นำที่ดีจะต้องไม่หลงตัวเอง ไม่มีอัตตา และ (4) รู้จักฟัง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำภา ไชยทะ (2564 : 102-112) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมของสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านความยืดหยุ่น และด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ตามลำดับ

ส่วนองค์ประกอบที่มีเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการ คือ ด้านนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Don Knezek (2001) ผู้อำนวยการโครงการมาตรฐานเทคโนโลยีสำหรับผู้บริหารโรงเรียน (Technology Standards for School Administrators: TSSA) กล่าวว่า “การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับระบบโรงเรียน มีความสำคัญยิ่งในการปฏิรูประบบดังกล่าว” ซึ่งมี หลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของความเป็นผู้นำในการดำเนินการและคงไว้ซึ่งระบบการปฏิรูปในสถานศึกษา โครงการนี้มีความสำคัญเพื่อความเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีในสถานศึกษา

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง เป็นการแสดงออกถึงคุณลักษณะของผู้นำที่มีสมรรถนะบุคลิกภาพ บทบาท ความสามารถในการเข้าถึงปัญหาหรือโอกาส ที่สลับซับซ้อน ตามบริบทเชิงพื้นที่ รวมทั้งการใช้กระบวนการของการสร้างสรรค์ บริบททางนวัตกรรม เพื่อการขับเคลื่อนให้บุคลากรสามารถสร้าง

นวัตกรรม โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นกระบวนการสร้างนวัตกรรม รวมทั้งสะท้อนการเป็นผู้นำแบบปรัชญาที่ทันสมัยของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในการปฏิบัติงานขององค์กร และโน้มน้าวให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาใช้ความคิดสร้างสรรค์ผลิตสื่อการเรียนรู้ และจัดการเรียนรู้ในบริบทชีวิตวิถีใหม่ ไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษาในยุคการศึกษา 4.0 องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมนี้ มุ่งเน้นที่นวัตกรรมการจัดการ เป็นองค์กรนวัตกรรม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Interaction with Stakeholders) ผู้นำจะต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence: EQ) ความเป็นผู้นำเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่มีคุณภาพ (Character Qualities) ที่สังคมศตวรรษที่ 21 ต้องการ คือ ความสามารถในการรับรู้ อารมณ์ความรู้สึก และสามารถบริหารจัดการอารมณ์และการแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- 1) หน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับ นิเทศ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ควรพิจารณานำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ผ่านการพัฒนาจนมีคุณภาพและสามารถยืนยันข้อมูลทางสถิติ เป็นแนวทางในการจัดทำแผนกลยุทธ์ในการบริหารในแต่ละระดับ
- 2) หน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ควรนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ไปสร้างเป็นเกณฑ์การประเมิน เพื่อหาต้นแบบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
- 3) จากผลการวิจัยพบว่า 6 องค์กรประกอบและ 31 ตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ให้ความสำคัญด้านการวางแผน จัดการหรือดำเนินการ ซึ่งควรเป็นจุดเริ่มในการพัฒนาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยควรมีการศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับตัวประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานการศึกษาและผลการเรียนรู้ (Learning Outcome) ของนักเรียนเพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายทักษะในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- กระแส ชนะวงศ์. (2564). *ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคดิจิทัล. โครงการฝึกอบรมหลักสูตรผู้ตรวจราชการระดับกระทรวง ประจำปีงบประมาณ 2564. ณ โรงแรมเจดับบลิว แมริออท กรุงเทพมหานคร.*
- ศุภิญญา กิจเกตุวิเศษกุล และ ไพบุลย์ ลิ้มมณี. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูสถานศึกษาเอกชน ประเภทสามัญ สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*. 20 (3), 37-48.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). รายงานการวิจัย สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). นวัตกรรมและการบริหารจัดการ. *วารสารวิจัยวิชาการ*. 2 (2), 121 -134.
- อรอนงค์ โรจน์วัฒนบุลย์. (2553). การพัฒนาตัวแบบผู้นำเชิงนวัตกรรม. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตคณะรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อำภา ไชยทะ, หทัย น้อยสมบัติ, ภัทรวรรณ คำแปล, และ ชัยยนต์ เพาพาน. (2564). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*. 15 (2), 102-112.
- Black, K., & Stevenson, P. (2012). Information and Advice. The Inclusion Spectrum incorporating STEP. *online*. Retrieved Jun 1, 2022. From: <http://www.englandathletics.org/disability-athletics/resources>.
- Bollen, K.A. (1989). *Structural Equations with Latent Variables*. John Wiley and Sons, Inc., New York.
- Covey, S. R. (2006). Leadership Definitions. A Regional Centre of Excellence. *online*. Retrieved Jun 1, 2022, from <http://www.leadership-studies.com/lsw/definitions.htm>
- Diamantopoulos, A., & Siguaw, J. A. (2000). Introducing LISREL. London: Sage Publications. <https://doi.org/10.4135/9781849209359>
- Hamel, G., & Labarre, P. (2011). *Inventing Management 2.0*. The Wall Street Journal, 17 February.
- Horth, D. M., & Vehar, J. (2012). *Becoming a Leader Who Fosters Innovation*. Center for Creative Leadership.
- Northouse, P. G. (2007). *Leadership: Theory and practice*. (4th ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Parker, R., & Bradley, L. (2000). Organisational Culture in the Public Sector: Evidence from Six Organisations. *International Journal of Public Sector Management* 13. 125-141. <http://dx.doi.org/10.1108/09513550010338773>
- Porter-O'Grady, T., & Malloch, K. (2010). *Innovation Leadership: Creating the Landscape of Healthcare*. Sudbury, MA: Jones & Bartlett Learning.